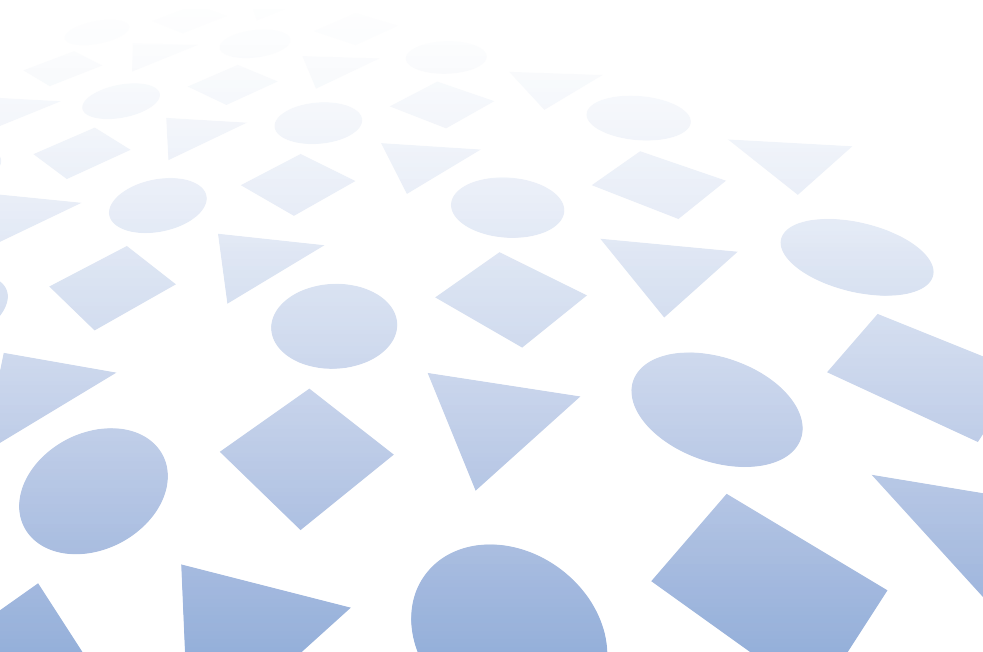

Myter om friskolor

Myter är fantasier, påhittade historier, missuppfattningar.

Så säger ordboken. Myter om friskolor finns det många.

Vandringssägner kan man också kalla dem.

Förord

Myter är fantasier, påhittade historier, missuppfattningar. Så säger ordboken. Myter om friskolor finns det många. Vandrings-sägner kan man också kalla dem.

Villfarelser sprids så lätt. Ett ideologiskt uttalande som upprepas, en uppgift som presenteras utan bakgrund, en skola som faktiskt gör fel. Det behövs så lite för att undantag, rykten och myter så småningom läggs fram som fakta.

Det bästa beviset för att myterna inte stämmer är alla de som dagligen ser friskolorna på nära håll: eleverna som går där, lärarna som arbetar där och föräldrarna som pratar med sina barn. Skulle de först välja en skola som är dålig, otrygg eller lagstridig och sedan stanna i den?

I den här lilla skriften försöker vi slå hål på de sju vanligaste och envisaste myterna. Vi har också just gett ut en annan skrift som heter "Fakta om friskolor" med statistik och annan matnyttig information.

Stockholm, juni 2005

*Tomas Johansson
Ordförande i Friskolornas riksförbund*

Friskolornas riksförbund
Box 16 188
103 24 Stockholm
Telefon: 08-762 77 58, fax: 08-762 77 99
www.friskola.se, e-post: info@friskola.se

Copyright © Friskolornas riksförbund 2005
Innehållet får citeras fritt med angivande av källa
Tryck: Mälartryckeriet AB, Stockholm 2005

1 – *Friskolorna växer upp som svampar ur jorden. Görs inget är risken för privat monopol på skolområdet överhängande.*

Ibland hävdas det att friskolorna är på väg att konkurrera ut de kommunala skolorna. Det är en våldsam överdrift. Det är inte friskolorna som är den svenska skolans problem.

Nio av tio elever här i landet går fortfarande i en kommunal gymnasieskola och nästan 19 av 20 elever i en kommunal grundskola. Och i ungefär hundra av landets kommuner finns det inga friskolor över huvud taget. Så Sverige är ingalunda ens i närheten av att byta ut ett offentligt monopol på skolområdet mot ett privat.

Det besvärliga med den här myten är att den betonar vem som driver en skola, medan det viktiga givetvis är kvaliteten på dess utbildning. Med fler olika huvudmän ökar medvetenheten bland elever och föräldrar om att man kan söka sig till olika skolor. Därmed blir alla skolor bättre.

Nu minskar antalet ansökningar om att starta friskolor och då gnuggar friskolekritikerna händerna. Tänk om det är så att minskningen beror på att det har blivit för svårt att starta och driva en friskola? Att många erfarna skolmänniskor med goda idéer tycker att det är för riskfyllt att sätta sig skuld för ett sånt projekt, och att det i sin tur leder till att Sverige går miste om många bra skolor?

2 – *Friskolorna ökar segregationen. Skolan är inte längre en mötesplats för olika grupper i samhället.*

I storstäderna är det boendet som segregerar. Segregation uppstår när människor inte ges val. Friskolereformen gav alla föräldrar och barn möjlighet att välja den skola de anser passar dem bäst. De fick också rätt att välja mellan olika kommunala skolor.

Det här innebär att många friskolor får ett stort geografiskt upptagningsområde. Många föräldrar med utländsk bakgrund

har valt friskolor som har en blandning av barn med svensk och utländsk bakgrund från olika boendemiljöer. Därför är friheten att välja skola snarare ett sätt att närma grupper till varandra.

Om en friskola inte är avgiftsfri och öppen för alla har den inte rätt till skolpeng. Innan friskolereformen var möjligheten att välja skola en förmån som var förunnad den som hade en förälder med välfylld plånbok och kunde gå i någon av de fåtåliga privata skolorna.

Det finns fortfarande en uppfattning att friskolor är elitens skolor, men deras elever kommer idag från alla samhällsskikt. Det är naturligt, eftersom det nu finns friskolor över hela landet och eftersom föräldrar och elever oftare får saklig information inför skolstarten och gymnasiet. Sådant sakligt underlag borde vara en medborgerlig rättighet.

Och som sagt: En friskola får inte välja ut sina elever.

3 – *Stökiga och resurskrävande elever sorteras bort. Friskolorna vill ju bara ha de duktiga och problemfria eleverna.*

Många tror att friskolorna enbart väljer ut duktiga och problemfria elever och att barn med stora särskilda behov inte göra sig besvär. Verkligheten är den motsatta. Andelen barn med särskilda behov är större i friskolorna än i de kommunala skolorna.

Dessutom ökar antalet friskolor som är specialiserade på barn med fysiska och psykiska funktionshinder. Många elever som har kommit till korta i kommunala skolor söker sig till friskolor, som ofta har få elever, mindre klasser och därmed lugnare miljö, både på lektionerna och rasterna.

Ett vanligt problem är dock att kommunen där eleven bor inte vill betala extrakostnaderna för den stödkrävande eleven. Det kan handla om att en elev behöver en personlig assistent som är med hela skoldagen eller om handikappanpassning. Då kan kommunen säga nej och låta barnet gå i kommunal skola i stället.

4 – *Friskolorna domineras idag av de stora aktiebolagen med vinst som huvudmål.*

Den här myten betonar återigen ägarskapet, när det viktiga borde vara skolans kvalitet.

Ungefär hälften av alla friskolor drivs som aktiebolag. De flesta är små och driver enstaka skolor. Aktiebolaget är en väl beprövad företagsform med klara regler, som är mycket lämpad för att driva en komplex verksamhet.

Myten bygger på vanföreställningen att det skulle vara principiellt fel att driva skolor som aktiebolag, eftersom sådana definitionsmässigt i längden måste lämna överskott. Men det är inget fult med aktiebolag. Kommunerna äger mängder av aktiebolag, många kulturinstitutioner drivs också som aktiebolag med stort offentligt stöd, Sveriges Radio och SVT är aktiebolag.

Undersökningar visar att skolföretagen i landet inte genererar några stora vinster och att dessa återinvesteras i verksamheten. Många friskolor har startats av erfarna skolmänniskor som inte känt att de fått gehör för sina idéer i den kommunala skolan, vilket är mycket synd. Deras beslut har ofta inneburit ett stort personligt risktagande, att pantsätta bostaden som säkerhet för lån för skolan till exempel. Dessa entreprenörers drivkraft har inte varit vinst.

En friskola som börjar fundera på att tjäna pengar i stället för att erbjuda en riktigt bra undervisning kommer i det långa loppet att förlora sina elever. Ingen vill gå i en skola där kvaliteten på undervisningen skymms av vinstintressen.

Myten menar också att det är fel att använda skattepengar på det sättet. Resonemanget är inkonsekvent. Om landets skolor inte skulle få använda skattepengar till att köpa tjänster av aktiebolag, skulle varenda en av dem få stänga. Skolor byggs av aktiebolag. Datorer, läromedel, skolmöbler, städning, försäkringar, fastighetsunderhåll, allt köps från aktiebolag, som i längden måste gå med vinst.

- 5 – *Stäng alla religiösa och etniska skolor. De avskärmar eleverna från omvärlden så att de inte får möjlighet att konfronteras med andra värderingar än föräldrarnas.*

Vi har en tradition ända sedan 1700-talet att låta de som flyttar till vårt land också få öppna egna skolor. Och när vi svenskar flyttar utomlands blir vi väldigt glada om det finns en svensk utlandsskola dit vi kommer. Varför har vi inte samma toleranta inställning när det gäller de människor som flyttar till vårt land? Även här vill föräldrar att barnen ska behålla kontakten med ursprungslandets kultur och integreras varsamt.

Många misstänker att de religiösa skolorna, särskilt de muslimska, har en annan utgångspunkt än våra svenska skolor i sin undervisning. Men det finns inga skolor i Sverige som är så genomkontrollerade av Skolverket som de konfessionella. Vid dess inspektioner har inga större anmärkningar mot skolornas värdegrund framkommit.

Sverige har skrivit under internationella konventioner som säger att föräldrar har rätt att välja skola för sina barn enligt sin religiösa övertygelse. Friskolor får således ha en konfessionell inriktning, men däremot ska undervisningen vara icke-konfessionell. Ingen friskola får bedriva religiös indoktrinering.

Det är inte bara troende föräldrar som väljer kristna skolor. Många väljer dem för att de är trygga och lägger stor vikt vid etik och förhållningssätt mellan människor.

- 6 – *Friskolorna urholkar kommunernas ekonomi. En LO-rapport från år 2003 fick fram att varje friskoleplats betyder en merkostnad på 25 000 kronor för kommunen.*

Detta är inte sant. Uppgifterna i rapporten har inte kunnat beläggas, varken av LO-utredarna själva, som reserverade sig redan i rapporten, eller i analyser från Studieförbundet Näringsliv och Samhälle. Om en kommun inte har varit beredd att en friskola ska öppna kan det bli en viss merkostnad under en

övergångsperiod, men sedan bör kommunen kunna anpassa lokaler och personal. Det handlar alltså helt och hållet om kommunernas inställning. Man har konstaterat att de kommuner som är proaktiva och som ser friskolor som ytterligare en blomma i buketten anpassar sig lättare.

Ibland får man också höra att friskolorna får mer pengar än de kommunala skolorna. Det stämmer heller inte. Konkurrensrådet ansåg att de till och med fick mindre. Lagen säger att friskolor och kommunala skolor få ersättning på lika villkor. Om friskolor trots detta kan ha mindre klasser och fler lärare, beror det på att de hushållar bättre med pengarna.

- I friskolorna gör man lite som man vill utan att någon kan kontrollera dem. De går in för att anställa obehöriga lärare. De sätter för höga betyg, vilket driver upp betygsnivån. De har sämre skolböcker och ger eleverna sämre mat

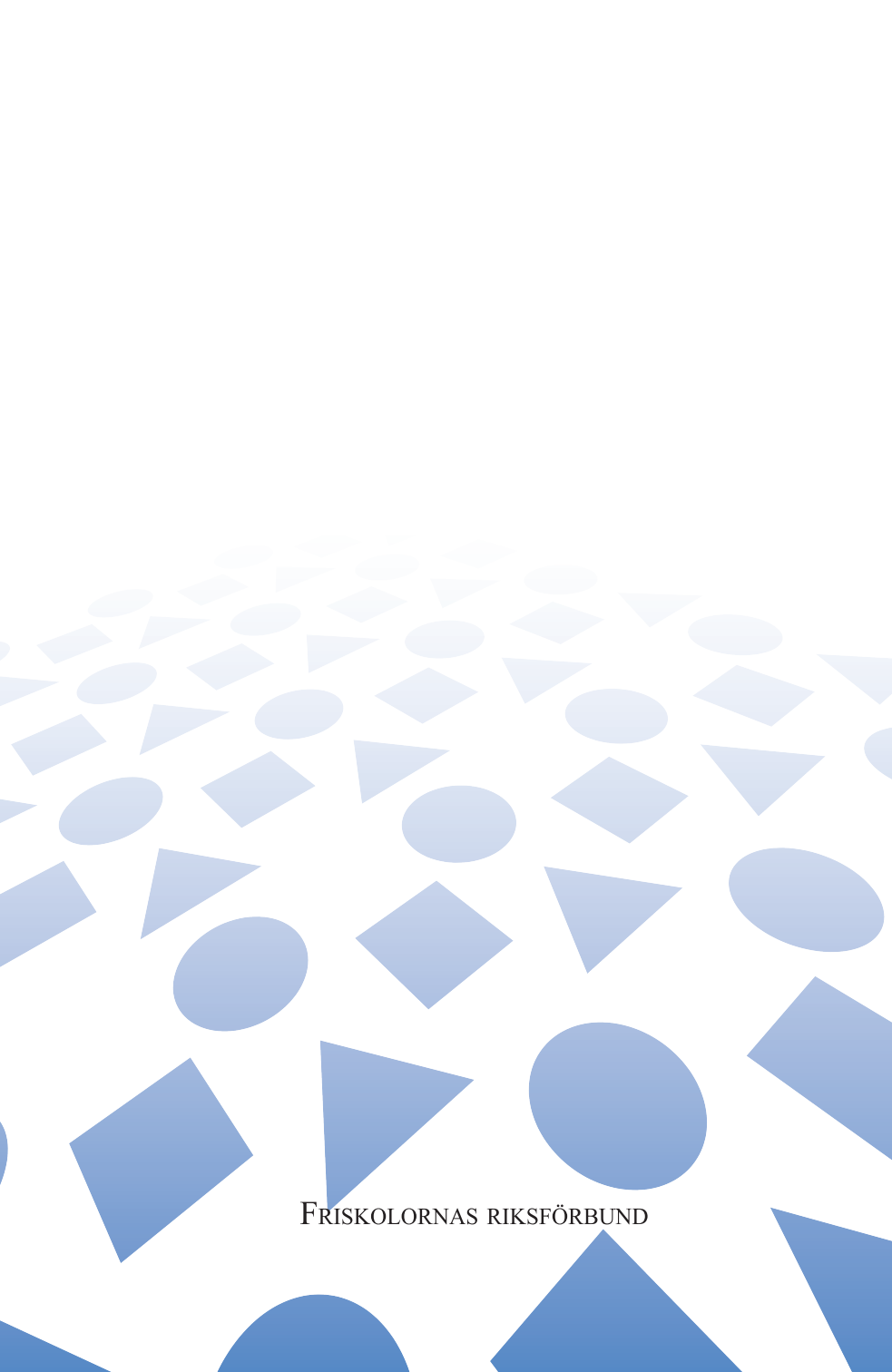
7 *för att spara pengar.*

Detta stämmer naturligtvis inte. Friskolor ska precis som kommunala skolor följa skollagen. De har frihet att lägga upp undervisningen på ett annat sätt, men allt granskas av Skolverket vid dess inspektioner. Fel måste rättas till, annars dras skolans tillstånd in. Man kan lugnt säga att ingen offentligt finansierad verksamhet i Sverige är så öppen för kontroll som friskolorna.

Friskolorna har sedan juli 2002 samma skyldighet att anställa behöriga lärare som de kommunala skolorna. Man har bara rätt att anställa en obehörig om ingen behörig finns att tillgå. Att friskolor hittills har haft en lägre andel behöriga lärare har helt andra förklaringar, exempelvis att sådana saknas på de yrkesinriktade programmen.

Aktuella resultat från de nationella proven visar att friskoleeleverna får klart bättre resultat och det ska självfallet avspeglas i deras betyg.

Friskolorna lägger också i genomsnitt ut mer pengar på skolmaterial och skolmat än de kommunala skolorna.

FRISKOLORNAS RIKSFÖRBUND